SZABÓ ISTVÁN CIKKÉRŐL

Poros gyerekszínházi axiómák

„Az Arany János Színház óta nincs főhivatású támogatott műhely Budapesten." „Az állam, illetve az intézményeket fenn-tartó önkormányzat visszavonulása után keletkezett űrt..."
„Az Állami Bábszínház kettéválása óta két bábszínház van Budapesten."

Színházi kínálat Pesten, SZÍNHÁZ 1999. 6.

Milyen alapon vitatkozom Szabó Istvánnal?

A Kolibri Színház nyolc éve bábszínészekkel alakult, de produkcióinkban közreműködik Bán János, Molnár Piroska, Pogány Judit is, valamint - sok-sok tehetséges gyerekszínész. A repertoár jelenleg 31 előadásból áll, s a gyerekszínjátszás szinte valamennyi műfaját felöleli (a monodrámától az operáig, a népi bábtól az új alternatív formák bemutatásáig). Tavaly 400 előadást 50 ezer néző látott (az adatokat bárki ellenőrizheti *az eladott jegyek alapján!)*.

A mi nézőink nálunk elsősorban gyerekelőadást keresnek. Ok több tízezren tudják, hogy Budapest gyerekszínháza a Kolibri Színház, bábszínháza a Budapest Bábszínház, s a két színház jól kiegészíti egymást. A jól elhatárolható báb- és gyerekszínházi kategória csak a tradicionális báb- illetve gyerekszínházakra alkalmazható - Vitéz László, Paprika Jancsi nálunk is klasszikus kesztyűsbáb.

Különben az egész nagyon emlékeztet Rejtő Jenő figurájára, az „igazi Trebitsre". Kritikusaink tudni vélik, mi az igazi bábszínház, milyen az igazi gyerekszínház, és ezeket a fogalmakat megváltoztathatatlannak tekintik. Erre rossz esetben saját gyerekkorukban gyökerezik a magyarázat (éppen ezért meggyőződésük alig változtatható!). Ha véleményüket saját gyerekeik véleményén is átszűrnék, az eredmény közelebb kerülne a valósághoz, de még ebben az esetben is magyarázatra szorul, miért nem igazi gyerekszínház a bábszínház, és miért nem bábszínház az a színház, ahol a színész látható ugyan, de varázslatos érintésére a tárgyak csodás metamorfózison esnek át.

A nagyvilágban ma általános tendencia, hogy a gyerek- és bábszínházi előadásokban keveredik a két kifejezőeszköz. Színházunk művészeinek bábszínészi teljesítményét rendszeresen elnyert Unima-diplomák igazolják. Nálunk magas fokon érvényesül a bábszínésznek az a sajátos tehetsége, hogy a tárgyakhoz fűződő átélt viszonyát akár néhány papírfigurával is hitelesen tudja érzékeltetni. Ma már a tradicionális bábszínház sem élvezhető, illetve hiteltelen átélt színészi jelenlét nélkül.

Miközben azon búsongunk, hogy busszal tömegesen hozzák színházainkba a gyerekeket (lásd Szabó István cikkét), a fejlett gyerekszínházi kultúrával rendelkező nyugati országok számára ez ma még vágyálom.

A jelenlegi állapotot a kritikusok húsz évvel ezelőtti fogalmakkal magyarázzák. (Már amelyikük egyáltalán hajlandó foglalkozni a témával.)

Húsz éve az akkori Népművelési Intézetben kritikus, újságíró, népművelő, rendező és pszichológius egymás melletti íróasztaloknál hasonlóan gondolkozott a gyerekszínházról. A mai írásokban az akkor érvényes axiómák köszönnek most kritikátlanul vissza (anélkül, hogy emlékeznének -- s főleg emlékeztetnének - arra, ki és mikor tette ezeket a megállapításokat). (Csak ízelítőül közülük néhány: I. A gyerekek aktív bevonása a gyerekelőadásokba kártékony. 2. Klaszszikus mesék új színpadi feldolgozásai nem értékelhetőek eredeti műként. 3. A musical alacsonyabb rendű műfaj.) Ezek a kategóriák manapság inadekvátak, alkalmazásuk, szajkózásuk a szellemi restség jele.

Van néhány kritikus, aki a gyerekszínház bezárásakor ugyan nem hallatta a hangját, de azóta sértődötten nem néz gyerekelőadásokat, vagy ha igen, előítéletét nem befolyásolja a produkció. És még mindig ők azok, akik - ha rosszul is, de - szeretik a műfajt. A színházi szakma másik, nagyobbik fele attól retteg, hogy előkerül egy új gyerek-színház ügye, ezért - biztos, ami biztos - önvédelemből sztálinista csökevénynek bélyegeznek minden erre irányuló kezdeményezést.

Miért szomorú mindez?

Elsősorban nem a Kolibri Színház miatt.

A Kolibri Színház pszichológiai hatástanulmányokkal, saját Ko-Libri Füzetek kiadásával, új szerzők felkérésével, klasszikus magyar és külföldi mesék feldolgozásával és a legmodernebb nyugati gyerekszínházi törekvések rendszeres bemutatásával teszi a dolgát. Ezt fenntartói és közönsége honorálják, panaszra semmi ok. Mi a színházban a nem dicsérő kritikákból is igyekszünk tanulni. A céltábla különben se lődözzön, és főleg ne vissza. Az a szomorú, hogy miközben egyre elterjedtebb a magyar drámapedagógia, világszínvonalú a diákszínjátszás, bábszínész iskolák nyílnak, a Színház- és Filmművészeti Főiskolán is végzett egy bábszínész osztály, olyan tehetséges csoportok, mint a Stúdió K., a Kerekasztal Társulás, a Térszínház vagy a régi sztárok - közöttük Levente Péter - rendszeresen tartanak világszínvonalú gyerekelőadásokat, s tíz új bábszínház hálózza be az országot előadásaival (szerencsére hosszan sorolhatnám még a jó, sőt, kiváló példákat). a kritikusok ádáz következetességgel és szakértelemmel temetik a műfajt. Ezzel elérik, hogy ha valóban gyerekelőadásban jut munkához egy vidéki színházban egy fiatal színész vagy rendező, úgy érzi, margóra került, és mint szégyenfoltot, igyekszik eltitkolni ezt a fajta munkát. Ez lehet a fő oka annak is, hogy a végzett bábszínész osztályból mindössze hárman választották a bábszínészetet.

Nyugaton, ha egy színház akár egyetlen gyerekelőadást is bemutat, joggal érzi úgy, hogy tagja lett a gyerekkultúrával foglalkozó jeles és megbecsült művészek csapatának. Büszkén jár el a kongresszusokra, és együtt gondolkodik a műfajjal már évtizedek óta eljegyzett művészekkel azon, hogyan látnak minket, felnőtteket a gyerekek, és mi hogyan nézünk saját gyermekeinkre, milyen példát állítunk eléjük. Minden alapkérdést újra és újra megvitatnak; semmi sincs előre eldöntve!

Nemzeti kultúránk csonka lenne a gyerekszínház, gyerekirodalom nélkül! A magyar gyerekirodalom élő klasszikusait bármelyik ország megirigyelhetné. Előadásaink a siker reményében vehetnének részt bármelyik nemzetközi ASSITEJ-fesztiválon. (Az élmény friss. 1999. június 9-20. között a norvég Tromsóban alkalmam volt látni a jelenlegi legjobbakat. Rá két napra Bécsben a német nyelvterület és Kelet-Európa ASSITEJ-találkozóján, Bán János *Kukacmatyiját* ünnepelte az értő szakmai közönség és a sok gyerek, alig ismételhető felsőfokon dicsérve az előadást!)

Sajnálatos, hogy egy húszéves, téves prekoncepció elzárja az új kezdeményezéseket a nemzetközi vérkeringéstől, egymás megbecsülésétől, megismerésétől. (Hangsúlyozom, mindez elsősorban nem a Kolibri Színházra vonatkozik, mert a színház rendszeres évi angol, osztrák és amerikai turnéin kívül időben nem is tudna több külföldi fellépést vállalni.)

Ma már voltaképpen nem lehet(ne) gyerekszínházról írni a Kolibri Színház, az alternatív színházak és a bábszínházak előadásainak ismerete nélkül. Es vétek, a magyar színházi kultúra jövőjéért felelősséget érző kritikusok vétke, ha egyáltalán nem írnak róluk.

Több sommás véleményt nem kérünk. Azt szeretnénk tudni, miért működik és miért nem működik egy gyerekelőadás, ehhez viszont kellő mélységű és terminológiájú írások szükségeltetnek.

Azt hiszem, ehhez joga van minden színháznak, a gyerekszínházaknak, a bábszínházaknak is.

NOVÁK JÁNOS, a
Kolibri Színház igazgatója